

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

Plenum

Torsdag 7.5.2026 kl. 16.00—21.47

8. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till arkiveringslag och lag om ändring av lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen

Regeringens proposition RP 169/2025 rd

Utskottets betänkande KuUB 4/2026 rd

Första behandlingen

Förste vice talman Paula Risikko: Ärende 8 på dagordningen presenteras för första behandling. Till grund för behandlingen ligger kulturutskottets betänkande KuUB 4/2026 rd. Nu ska riksdagen besluta om innehållet i lagförslagen.

Ledamot Lohikoski har ordet först. [Pia Lohikoski: Ett ögonblick, jag ska bara hitta mina anteckningar. Vi gick över till den här punkten så snabbt.]

Debatt

18.59 **Pia Lohikoski vas:** Arvoisa puhemies! Arkistointilain päivittäminen on tarpeen, mutta tässä esityksessä on puutteita, jotka koskevat suoraan tutkimuksen ja opetuksen edellytyksiä.

Kansallisarkisto on keskeinen osa suomalaisen yhteiskunnan kansallista muistia. Se, miten sen aineistot ovat saavutettavissa, vaikuttaa suoraan historiantutkimukseen, arkistotalan koulutukseen, viranomaisyöhön ja sukututkimukseen sekä siihen, miten kansalaiset voivat ymmärtää omaa menneisyyttään ja yhteiskunnan kehitystä. Aivan erityisesti luotettavaan historiatietoon perustuva julkinen keskustelu on tärkeä vastavoima menneisyyttä koskevalle disinformaatiolle.

Kansallisarkiston viimeaikainen kehityssuunta on kuitenkin huolestuttava. Kansallisarkisto on ilmoittanut merkittävästä muutoksista toimipaikkaverkostoonsa, mikä tarkoittaisi useiden toimipisteiden sulkemista eri puolilla Suomea. Muutoksia on perusteltu taloudellisilla syillä ja siirtymisellä digitaalisiin palveluihin. Historiantutkimus perustuu usein fyysisten arkistoaineistojen laajaan käyttöön. Kansallisarkiston aineistoista on tällä hetkellä digitoitu vasta alle kymmenen prosenttia. Tutkijat joutuvat käytännössä siis vielä pitkään tilaamaan aineistoja, joita ei ole vielä edes digitoitu, tai vaihtoehtoisesti tutkimus alkaakin rajautua ja valikoitua vain digitoituihin aineistoihin. Lisäksi tutkija ei voi läheskään kaikissa tapauksissa tietää etukäteen, missä tutkimukselle olennaiset lähteet edes sijaitsevat, joten niiden tarkka kohdentaminen, kysyminen ja tilaaminen digitaalisena on joskus jopa mahdotonta. Et voi tietää, mitä aineiston sisällä olevaa alakansiota lähdet tilaamaan, jos et ole koskaan päässyt näkemään itse sitä aineistoa. Tätä on historiantutkimus.

Arkistoverkoston leikkaukset vaikuttavat myös historian ja arkistotalan opiskelijoihin, jos opiskelijoilla ei olekaan mahdollisuutta tutustua alkuperäisaineistoihin. Tämä heikentää opiskelijoiden mahdollisuuksia oppia historiantutkimukselle aivan keskeistä lähdekri-

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

tiikkiä ja erottaa luotettavaa tietoa epäluotettavasta. Tilanne on huolestuttava, sillä lähdekritiikin merkitys vain korostuu tekoälyn aikakaudella. Historian opiskelijat etenkin Oulussa, Joensuussa ja Jyväskylässä joutuvat huonompaan asemaan tämän seurauksena. Kysymys on laajasti koulutus- ja tiedepolitiikasta sekä myös alueellisesta tasa-arvosta.

Laissa olisikin huomioitava hallituksen esitystä tarkemmin historiantutkimuksen ja historian ja arkistoalan opiskelijoiden tarpeet sekä alueellisen kulttuuriperinnön merkitys, ja siksi teen ehdotuksen, että lakiehdotukset hyväksytään vastalauseen mukaisina. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Holopainen, Mari.

19.04 Mari Holopainen vihr: Arvoisa rouva puhemies! Kannatan edustaja Lohikosken tekemää vastalauseetta.

Todellakin sivistysvaliokunta käsitteli asiaa, ja kuten on noussut esille, Kansallisarkiston tilanne on todella huolestuttava. Totta kai meillä on Suomessa paljon muitakin arkistoja, joiden saatavuudesta on myös pidettävä huolta. On ymmärrettävä, kuinka tärkeää tietoa arkistot kansakunnan historiasta sisältävät. Siksi on todella huolestuttavaa, että nyt tutkijat eivät pysty tekemään työtään kaikissa toimipisteissä enää jatkossa. Todellakin on täysin mahdotonta toimia niin, että etukäteen tietäisi aina, mitä on etsimässä, kun tutkimuksen luonne, jos lähdetään tutkimusta tekemään, on aina sellainen, että harvoin se vastaus on valmiina ennen sitä tutkimusta.

Etenkin historiantutkimuksessa käydään läpi laajoja arkistoja. Ja jos nyt tämä malli todellakin tulee voimaan Kansallisarkiston osalta, tutkimuksen tekeminen vaikeutuu kovin paljon. Toivottavasti tämä viesti on kuultu, tutkijat ovat sitä hienosti nostaneet esiin. Toivon, että muutoksia vielä harkittaisiin myös Kansallisarkiston osalta.

Täällä eduskunnassa on tietysti mahdollisuus vaikuttaa asiaan niin budjetin osalta kuin sitten esimerkiksi tämän nyt käsillä olevan lainsäädännön myötä, ja siksi toivon tietysti, että tälle vastalauseelle saataisiin mahdollisimman laaja kannatus. On kyse myös siitä, että eri puolilla Suomea on mahdollista tehdä tutkimusta, ja arvelisin, että tällainen tavoite on monelle kansanedustajalle tässä salissa tärkeä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

19.06 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys arkistolain muuttamiseksi on todella tärkeä. Tällä edistetään sähköisten aineistojen käsittelyä ja arkistojen muuttamista digitaalisiksi, jolloin ne ovat paremmin tietosuojattuja ja myös säilyvät paremmin ja tulevat ajan myötä myös helpottamaan historiantutkimusta ja muutakin tutkimusta ja materiaalien hyödyksi käyttöä.

Tässä laissahan ei sinällensä käsitellä keskusarkiston arkistoverkkoa, jota tässä nyt muun muassa vastalauseessa käydään läpi. Se on totta, että tällä hetkellä keskusarkiston aineistosta pieni osa on digitalisoitu, mutta massadigitointi on tällä hetkellä käytössä ja menossa eteenpäin, ja se lisää tiedon käytettävyyttä. Massadigitoinnissahan ei ole kyse siitä, että otetaan vain kuva arkistoaineistosta. Se käsitellään, ja se muutetaan sillä tavalla käytettäväksi, että siitä pystytään tekemään tulevaisuudessa suurempia hakuja ja sitä kautta käyttämään tieto paremmin hyödyksi ja helpottamaan myös historiantutkimusta tulevaisuudessa.

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

Valiokuntakäsittelyn aikana kiinnitimme erityistä huomiota arkistolain suhteeseen Ahvenanmaan tilanteeseen sekä sitten valtioneuvoston kansliasta tulevaan arkistoitavaan materiaaliin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Haatainen.

19.09 **Tuula Haatainen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan puheenjohtajana esittelen tämän mietinnön, jonka hyväksyimme sivistysvaliokunnassa. Me kannatamme tätä hallituksen esitystä, jossa siis annetaan uusi arkistointilaki nykyisen tilalle. Valiokunta piti tarpeellisena puoltaa tätä hallituksen esitykseen sisältyvää lakiehdotusta, mutta siinä on eräitä muutoksia. Eli valiokunta ehdottaa, että 1. lakiehdotuksen 5, 7, 11, 19, 22 ja 25 §:iin tehdään lähinnä lakia täsmentäviä ja selkeyttäviä muutoksia ja että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Tällä esityksellähän saatetaan arkistotoimi vastaamaan sen tämänhetkistä toimintaympäristöä, ja tavoitteena on, että yhdenmukaistetaan arkistolainsäädäntö asiakirjojen julkisuutta, tiedonhallintaa ja tietosuojaa koskevan lainsäädännön kanssa. Nämä muutokset myös tukevat nykylainsäädäntöä paremmin arkistoinnin integroimista osaksi tiedonhallintaa ja digitalisointia.

Valiokunta toteaa tässä mietinnössään, että arkistolainsäädännön kokonaisuudistus on välttämätön, jotta voidaan saada toimiva arkistointi varmistettua digiympäristössä, jossa arkistoinnista on tullut datan hallintaa. Lakiehdotus mahdollistaa koko julkisen hallinnon yhteisen tietovarannon, jossa tiedot säilyvät varmasti ja kustannustehokkaasti ja josta ne saadaan nopeasti ja kattavasti yhteiskunnan käyttöön.

Valiokunta pitää tärkeänä myös huolehtia viranomaisten riittävästä osaamisesta ja arkistoinnin resursoinnista. Vaikka esityksen tavoitteena on säilyttää useat voimassa olevat lain perusratkaisut ennallaan, uutta tiedonhallinnan ja tutkimuksellisten tarpeiden osaamista tarvitaan esimerkiksi arkistoinnin suunnittelua ja arkistoitavaksi tarkoitettujen aineiston arvonmäärittämisestä koskevien velvoitteiden täyttämiseksi.

Ehdotetun arkistointilain yhteensovittaminen muun lainsäädännön kanssa edellyttää myös selkeää ja riittävää ajantasaista ohjeistusta, ja ohjeistusta tulisi kohdistaa arkistointilakia soveltavien toimijoiden lisäksi arkistossa olevaa aineistoa tarvitseville, sitä hyödyntäville tutkijoille ja yleisemminkin kansalaisille.

Valiokunta sisällytti mietintöön myös lausumaehdotuksen, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että ehdotetun lainsäädännön toimivuutta sekä mantereella että Ahvenanmaalla seurataan ja että mahdollisten havaittujen epäkohtien korjaustoimiin ryhdytään viipymättä. Tämä mietintö sisältää myös vastalauseen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Ojala-Niemelä.

19.12 **Johanna Ojala-Niemelä sd:** Arvoisa rouva puhemies! Historiantutkijat ovat olleet myös allekirjoittaneeseen yhteydessä huolesta Kansallisarkiston toiminnassa viime aikoina tapahtuneista muutoksista.

Kansallisarkisto on hiljattain tehnyt sellaisia linjanvetoja, jotka ovat vaikuttaneet dramaattisesti suomalaiseen historiantutkimukseen, sukututkimukseen ja kaikkien niiden viranomaisten ja yksityishenkilöiden työhön, jotka käyttävät Kansallisarkiston palveluja. Tiivistettynä kyse on kahdesta isosta muutoksesta: digitaalisuuteen siirtymisestä ja Kansal-

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

lisarkiston toimipisteiden huomattavasta supistamisesta. Näillä linjanvedoilla on vaikutuksia sekä aluepoliittisiin että koulutus- ja tiedepoliittisiin linjauksiin.

Kansallisarkisto on linjannut lopettavansa Helsingin ulkopuolisista toimipisteistä Hämeenlinnan, Oulun, Jyväskylän ja Joensuun, ja tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi Oulun ja Pohjois-Suomen historiaa koskevat aineistot tulisivat jatkossa olemaan pääosin Mikkelissä ja niitä saisi tilattua käytännössä vain digitaalisesti. Teoriassa digitaaliset aineistot lisäävät saavutettavuutta, mutta käytännössä tilanne on se, että Kansallisarkiston digitaalisen toimittamisen malli hidastaa aineiston saamista. Kansallisarkisto veloittaa nopeamasta palvelusta isoja summia, joten valmistuakseen opiskelijoiden ja väitöskirjatutkijoiden pitäisi maksaa palvelusta, jonka pitäisi olla tutkimuksen ja tiedonvapauden perusteella ilmaista. Iso ongelma on myös siinä, että osa aineistoista ei digitaalisenaakaan päädy avoimesti luettavaksi. Jos aineistoon sisältyy käyttörajoituksia, digitoituja aineistojakin voi lukea vain Kansallisarkiston toimipisteessä. Lapin ja Oulun yliopiston tutkijoiden pitäisi siis matkustaa lukemaan digitoituja aineistoja Inariin, Mikkeliin tai Helsinkiin.

Historiantutkijayhteisö on yrittänyt käydä vuoropuhelua Kansallisarkiston johdon kanssa, mutta he eivät ole ottaneet tutkijoiden huolia riittävän vakavasti. Nämä uudistukset ovat käytännössä tuhoamassa historian tutkimuksen ja opetuksen edellytykset Suomessa, mutta kyse ei ole vain tutkimuksesta ja opetuksesta vaan koko meidän suomalaisen yhteiskunnan yhteisestä muistista ja kulttuuriperinnöstä ja niiden tulevaisuudesta, ja sen vuoksi näitä olisi suuri syy vaalia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Mikkonen, Krista.

19.14 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Niin kuin tässä edellisissä puheenvuoroissa on tullut esille, sinänsä arkistolain päivittäminen nykypäivän tarpeisiin on varsin tarpeellista ja kannatettavaa, mutta erityisesti huoli on siitä, miten varmistetaan, että myös jatkossa arkistot ovat saavutettavia.

Tätä esitystä perustellaan sillä, että digitaaliset aineistot korvaavat ne perinteiset aineistot, mutta me tiedämme, että digitaalisuus on monella tapaa vielä kesken ja niitä aineistoja ei ole digitaalisesti saavutettavissa. Toisaalta me tiedämme myös, että esimerkiksi historian tutkimukseen liittyen tai historian opiskelijoiden koulutukseen liittyen on äärimmäisen tärkeätä, että pääsee aidosti myös niihin arkistoihin. Sen takia ovat hyvin kannatettavia tämä vastalause ja tämä vastalauseen pykälämuutosehdotus, jossa nimenomaisesti halutaan nostaa esille se, että asiakirjojen saatavuuden varmistaminen on äärimmäisen tärkeätä.

Joensuussa Itä-Suomen yliopistossa opetetaan historiaa, ja kyllä siellä ollaan äärimmäisen huolestuneita tilanteesta, joka on nyt johtamassa siihen, että tätä Kansallisarkiston toimipisteverkostoa supistetaan merkittävästi. Joensuusta on arkisto näillä tiedoin lähtemässä pois. Aineistot ovat siirtymässä sekä Joensuusta että muualtakin Mikkeliin, ja siellä olevia toimitiloja taas täytyy laajentaa tämän takia, mikä on mielestäni vähän erikoista, etenkin kun me tiedämme, miten tärkeät nuo aineistot ovat Joensuussa Itä-Suomen yliopiston tutkijoiden ja opiskelijoiden kannalta.

Haluankin tässä keskustelussa lainata Itä-Suomen yliopiston tutkijoita, jotka ovat olleet todellakin hyvin huolissaan erityisesti opiskelijoiden ja tutkijoiden työn jatkumahdollisuudesta. He ovat kirjoittaneet tästä Kansallisarkiston muutoksesta seuraavasti:

”Arkistot ovat historiantutkijoiden tutkimusympäristöjä. Niissä keskeinen tutkimustapa on fyysisten aineistojen lukeminen ja analysoiminen osana arkistokokonaisuutta. Usein ai-

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

neistoa käydään läpi valtava määrä, josta tutkimukseen päätyy vain pieni osa. Digitaalinen toimittaminen perustuu yksittäisiin aineistoihin, mikä on useimmiten täysin riittämätöntä.”

”Opiskelijoille tilanne on erityisen vaikea. Toimipisteen sulkeutuessa joensuulaiset historian ja arkistoalan opiskelijat menettävät konkreettisen kosketuksen siihen kansalliseen kulttuuriperintöön, joka heidän tulisi alojensa tulevana asiantuntijoina hallita.”

”Alueellinen eriarvoistuminen kasvaa, kun eri yliopistoissa historiaa opiskelevilla on erilaiset mahdollisuudet kasvaa oman alansa asiantuntijoiksi. Tilannetta voisi verrata siihen, että jossakin yliopistossa luonnontieteitä opetettaisiin ilman laboratorioita tai lääketiedettä ilman opetussairaala.” Siis tilannetta voi verrata nyt jatkossa — jos nämä arkistot katoavat näiltä yliopistopaikkakunnilta, joilla historiaa ja arkistotiedettä opetetaan — siihen, että joissakin yliopistoissa luonnontieteitä opetettaisiin ilman laboratorioita ja lääketiedettä ilman opetussairaala. En usko, että kukaan meistä tässä salissa ajattelisi, että tämä olisi mahdollista. Sen sijaan kuitenkin nyt katsotaan, että on mahdollista tinkiä arkistoiden saavutettavuudesta, ja todellakin sitten jatkossa opiskelijat joutuisivat opiskelemaan niin, että ne fyysiset arkistot, jotka ovat hyvin konkreettisia ja tärkeitä siinä opetuksessa ja myös tutkimuksessa, katoavat.

No, sitten jatkan hieman lainausta: ”Tilanne uhkaa myös ohjata opinnäytetöitä ja väitöskirjoja tutkimukseen, johon tarvittavat aineistot ovat helpommin saatavilla. Esimerkiksi paikallinen ja alueellinen sosiaalishistoriallinen tutkimus käytännössä loppuu, kun aineistokokonaisuudet siirretään tavoittamattomiin.” Elikkä tässä käytännössä myös vaikutetaan tieteen vapauteen, kun vaikeutetaan sitä tutkimusta ja tavallaan se materiaalin saavutettavuus ohjaa siihen, mitä tutkitaan. Pidän tätä hyvin huolestuttavana.

Toki tämä Kansallisarkiston toimipisteverkosto on myös rahakysymys, ja sen takia tietysti sinänsä tällä lainsäädännöllä ei nyt tätä päätöstä olla tekemässä, mutta tämä tärkeä lisäys, mikä vastalauseessa on, siitä, että tämä saavutettavuus jatkossakin varmistettaisiin, tukisi sitä, että tästä verkostosta todellakin pidetään huolta ja se pidetään asianmukaisena niin, että se palvelee historiantutkijoita ja opiskelijoita.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Eloranta.

19.19 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Arkistolain päivittäminen nyky-päivän tarpeisiin on tarpeellista ja kannatettavaa. Lainsäädännössä on kuitenkin tosiaankin huomioitava hallituksen esitystä tarkemmin historian tutkimuksen ja historian ja arkistoalan opiskelijoiden tarpeet sekä alueellisen kulttuuriperinnön merkitys, niin kuin täällä edustajat ovat jo todenneet. Näin itsekin historiantutkijan koulutuksen saaneena voin todeta, että kansakunta ilman historiaa on kuin ihminen ilman muistia, ja nyt tämän muistin toiminnan edellytyksiä ollaan aika pahasti tässä heikentämässä.

Huoli kohdistuu tosiaan erityisesti sinne Kansallisarkiston toimipaikkaverkoston supistamiseen ja siihen liitettyyn oletukseen, että tämä siirtymä digitaalisiin palveluihin voisi korvata fyysisten aineistojen käytön. On aivan selvää, että vaikka me maailmassa ollaan menossa digitaalisempaan suuntaan, historiantutkimus kuitenkin nojaa siihen laajaan läsnäoloa vaativaan, hyvin vanhaankin lähdeaineistoon, sillä tosiaan, niin kuin edustajat ovat todenneet täällä, käytännössä digitoituna on vain alle kymmenen prosenttia, ja tämä digitoitinkin on itse asiassa aika kallista puuhua. Tosiaan näiden lähteiden sijaintia ei voi useinkaan tietää etukäteen, ja olennaiset lähteet löytyvät käytännössä vasta, kun olet käynyt läpi laajoja aineistomääriä paikan päällä käymällä. Nyt sitten, kun näitä rajoituksia tähän tulee,

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

tämä vaikeuttaa sekä meidän historiantutkimusta eli sitä kansakunnan muistia että myöskin opetusta ja voi jopa viivästyttää hankkeita rahoitusten ja aikataulujen vuoksi.

Samoin tämä hallituksen esityksen 18 §:ään sisältyvä mahdollisuus periä maksuja sähköisten julkisten asiakirjojen luovuttamisesta on aika kyseenalainen, koska se siirtäisi näitä digitoinnin kustannuksia opiskelijoille, tutkijoille, yliopistoille, rahoittajille, ja siitä voisi tulla myöskin esteitä tutkimukselle. Samalla sitten tietenkin nämä tutkimusaiheet voisivat kaventua aika paljon — sitten tutkittaisiin vain niitä, mistä on lähteet helposti saatavilla. Elikkä kyllä tämä on aika iso heikennys meidän historiantutkimukselle.

Sitten on tietenkin näitä alueellisen tasa-arvon ja koulutus- ja tiedepolitiikan argumentteja, joita tässä ovat edustajat jo todenneet.

Tosiaan Kansalaisarkisto on aika keskeinen osa meidän Suomen tieteellistä infrastruktuuria, ja nämä tiedot siitä, että nyt sitten useita toimipisteitä ollaan sulkemassa, ovat aika surullisia. Sitten osa toimipisteistä, niin kuin Turun ja Vaasan, siirtyy nyt sitten jo tänä keväänä pääosin digitaaliseen toimintatapaan, ja se ei kyllä historiantutkimusta palvele, kun tosiaan vain se pieni osa on digitoitu. Tietenkin digitaaliset aineistot ovat tärkeä työkalu, mutta ne eivät mitenkään korvaa sitä mahdollisuutta käyttää alkuperäisiä dokumentteja ihan siinä omassa arkistokokonaisuudessa.

Mutta tosiaan, summa summarum, tieteellisen tutkimuksen kannalta tämä tilanne on huolestuttava, eli jos nyt sitten joudutaan lähtemään valikoimaan näitä tutkimusaiheita arkistolähteiden saatavuuden perusteella, niin kyllä se aika ongelmallinen tilanne on. Toivoisin, että hallitus tätä asiaa voisi harkita vielä uudelleen ja turvata sen kansakunnan muistin toiminnan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski.

19.22 Pia Lohikoski vas: Kiitos, arvoisa puhemies! Pari asiaa tuli vielä mieleen lisätä tuohon aikaisempaan puheenvuorooni.

Itsekin aikoinaan yliopistossa historia-alalla opiskelleena ja arkistokurssit käyneenä jäin vielä miettimään sitä olennaisuutta siinä, millä tavalla opiskelijat oppivat käyttämään näitä aineistoja ja pääsevät tutustumaan niihin. Itselleni jäi sellainen vaikutelma tästä hallituksen esityksestä ja tästä, mihin suuntaan nyt sitten Kansallisarkiston tilannetta ollaan viemässä, että tässä ei ole pelkästään se, että arkisto ei ole enää lähellä, vaan sitten on myöskin se, että opiskelijan täytyisi päästä jonkun aineiston äärelle siksi, että siellähän on myös erittäin vanhoja ja hauraita aineistoja, joitakin historiallisia aineistoja, joita ei edes voida digitoida rikkomatta näitä aineistoja. Eli olisi päästävä sen alkuperäisen aineiston äärelle — ei voida kaikkia tällaisia vanhoja, hauraita papereita lähteä vääntämään mihinkään digitointilaitteisiin. Siitä aiheutuu sitten matkakuluja näille opiskelijoille, jos täytyy lähteä sitten kauemmas sieltä opiskelupaikkakunnalta.

Ja tästä digitoinnista vielä se, että vaikka toisaalta se voi tuoda hyvässä tapauksessa hienosti sen aineiston saataville, jos se on digitoitua, niin sitten kun puhutaan siitä, että on aineisto, jota ei ole vielä digitoitu mutta joka joudutaan tätä aineistoa tarvitsevaa tutkijaa tai opiskelijaa varten digitoimaan, niin ymmärtääkseni tässä oli tulossa maksuja näille henkilöille. Sitten jos ei osukaan heti se arvaus oikeaan, mistä se tarvittava aineisto löytyy, vaan joutuukin tilaamaan monta kertaa, niin niitä maksuja tulee sitten useita kertoja. En huomannut, että missään olisi otettu huomioon sitä, että opiskelijat, jotka ovat valmiiksi erittäin pienituloinen ryhmä, saavat tästä ihan kohtuuttomia lisäkustannuksia, jotta he voivat

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

valmistua ja esimerkiksi graduvaiheessa käyttää näitä aineistoja. Jos he joutuvat useita kertoja tilaamaan, niin kuka sen heille sitten korvaa, että he joutuvat nämä aineistot omalla kustannuksellaan tilaamaan?

Sitten vielä toinen, eri näkökulma, jota en aiemmin muistanut tuossa nostaa esille: Näitä historiallisia aineistojahan käyttävät myös muut kuin tutkijat. Esimerkiksi historiallisia romaaneja kirjoittavat kirjailijat käyttävät näitä aineistoja, näytelmäkirjailijat, monet muut kulttuurialan ihmiset, jotka myös ovat erittäin pienituloisia näiden opiskelijoiden ja tutkijoiden lisäksi. Vetoaisin nyt vielä suomalaisen kulttuurinkin — ei vain tutkimuksen vaan myös kulttuurin — näkökulmasta, että harkitkaa tätä, onko tässä säästössä oikeasti kyse säästöstä vai jääkö meidän kulttuurista ja tutkimuksesta, suomalaisesta kulttuurista ja tutkimuksesta, jotain aivan olennaista nyt jatkossa näkemättä ja tulematta päivänvaloon. Ne aineistot jäävät sinne arkiston syövereihin, jos niiden äärelle eivät niiden kanssa työskentelevät ihmiset pääse.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Holopainen, Mari.

19.26 **Mari Holopainen vihr:** Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Oikeastaan pitäisi toimia täysin päinvastoin kuin nyt, mihin suuntaan ollaan valitettavasti menossa, eli näitä arkistojaa pitäisi käyttää enemmän eikä vähemmän. Se, että niiden arkistojen luokse pääsyä näin dramaattisesti vaikeutetaan, tietysti tarkoittaa sitä, että niitä ei päästä käyttämään yhtä lailla. Täällä on moni puhunut, että on käynyt arkistokurssin, ja minäkin sellaisen olen käynyt ja pohdin, pitäisikö tällaiset kurssit tuoda vielä hieman laajemmin opiskelijoiden saataville. Ehkä myös jo aiemmin osaksi koulutusta näitä vierailuja olisi hyvä lisätä, ehkä jo siellä toisella asteella, miksei peruskoulussakin, jotta olisi parempi kuva siitä, millaista valtavan hienoa aineistoa meillä on nykyisellään saatavilla ja mitä sillä voi tehdä. Täällä on moni puhunut hienosti siitä, että nämä arkistot muodostavat sen meidän kansakunnan muistin ja sitä tulevaisuutta on hyvin vaikea rakentaa ilman, että me tiedetään, mistä me ollaan tultu.

Totta kai täällä on taustalla hallituksen leikkaukset monesta tärkeästä asiasta suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta toivon, että tähän löydetään vielä ratkaisu ja että se ratkaisu ei ole näin epärealistinen, jos ajatellaan, että tällainen digitointi voisi korvata sen fyysisen läsnäolon. Totta kai on hyvä, jos aineisto saadaan myös digitoitua, mutta hyvin pieni osa siitä on digitoitu, ja siinä kestää vielä erittäin kauan aikaa, eikä meillä ole näin paljon aikaa hukattavaksi, että me voidaan tässä useita vuosia odottaa, ja vielä on hyvin epävarmaa tämän rahoituksen riittävyyden osalta. Itse asiassa edullisempaa on avata ne arkistot tutkijoiden saataville tällä hetkellä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lyly.

19.28 **Lauri Lyly sd:** Arvoisa rouva puhemies! En ole arkistoinnin ammattilainen, mutta tulee väistämättä mieleen, kun katsotaan, miten asioita digitoidaan paljon, että kuka niitä digitalisaation hedelmiä lukee sitten 100 ja 200 vuoden päästä. Tavallaan se on se iso kysymys, joka tässä on jäänyt vähän taka-alalle. Minua kiinnostaa se, että jos meillä on joku materiaali, joka on digitoitu, niin se materiaali on jossain olemassa vielä, mutta nyt kun me tuotetaan paljon digitaalista aineistoa tästäkin ajankohdasta, niin miten me luetaan sadan ja kahdensadan vuoden päästä ja kolmensadan vuoden päästä näitä tietoja siitä, minkälainen

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

yhteiskunta meillä on ollut. Minun mielestäni siinä on aika paljon mietittävää näitten osalta. Jossain pilvessä varmasti nämäkin aineistot ovat, ja minkä maan pilvessä ne ovat sitten ja minkä maan arkistoissa. Tämä kysymys on semmoinen, joka minua itseäni huolettaa. Me tarvitaan tätä tietopohjaa ja tiedolla johtamista. Me tarvitaan historiasta hyvää taustaa, miten on tähän tultu ja miten tästä rakennetaan sitten eteenpäin. Se on tässä korvaamaton asia, jota ei voi myöhemmin sitten enää kaivaa esiin, jos ne jotenkin tässä tuhoutuvat.

Tässä on mielenkiintoisia näkökohtia, että kootaan vähempiin paikkoihin näitä aineistoja. Sitten joutuu pitemmältä matkalta kulkemaan, eli kyllä tutkijoille tehdään taas vähän vaikeammaksi tätä kokonaisuutta. Olen samaa mieltä, mitä tässä on tullut, että pitäisi miettiä tämän asian kokonaisuutta vielä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Eloranta.

19.30 Eeva-Johanna Eloranta sd: Kiitos, puhemies! Edustaja Lohikoski kuvasi hyvin tätä opiskelijoiden ongelmaa, että jos tilaat aineistoa, niin voi tulla aluksi väärä aineisto ja sitten maksat näitä maksuja. Se on varmasti ihan totta, mutta varmasti tämä kehitys johtaa sitten siihen, että kun opiskelijat tekevät opinnäytetöitään, niin he sitten tekevät niistä digitoituista aineistoista niitä opinnäytetöitään ja se jotenkin kapeuttaa sitten sitä opiskelijan näkökulmasta.

Mutta minusta suurin uhka kohdistuu siihen tavallaan uuteen historian tutkimukseen, joka kohdistuu aineistoihin, joita ei ehkä vielä ole tutkittu ollenkaan. Jos niitä ei ole digitoitu ja tosiaan, kun se on usein hakuammuntaa, mistä sitä tietoa löydät, niin onko meillä Suomessa varaa enää tehdä historian tutkimusta aineistosta, jota ei ole vielä koskaan käyty läpi? Minusta se on tässä se todellinen uhka, koska tosiaan siellä on vain se kymmenen prosenttia, joka on digitoitu. Tämä on se todellinen ongelma, että kun nyt sitten joudut niitä tilailemaan ja pyytelemään ja se on hakuammuntaan, niin väistämättä tuntuu siltä, että tämä johtaa siihen, että meidän historian tutkimuksemme tulee tämän johdosta kuihtumaan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

19.31 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Tällä hetkellä, niin kuin täällä on hyvin keskustelussa tullut esille, Kansallisarkisto ottaa uuden arkistoitavan materiaalin vastaan digitaalisessa muodossa. Se säilötään tietovarantoihin pilveen, jotka käsittääkseni ovat CSC:n eli suomalaisen valtionyrityksen pilvessä ja sijaitsevat tiukasti Suomen maa-perällä nyt ja varmasti myös tulevaisuudessa.

Tietysti kun tieto digitaalisena säilytetään, siitä pystytään tekemään useampia kopioita, säilyttämään sitä useammassa paikassa, mikä lisää materiaalin ja säilytyksen turvallisuutta tulevaisuudessa. Jos vertaa siihen, että se on yhdessä varastossa ollut tähän saakka, niin nyt se on kopioituna ympäriinsä. Käsittääkseni ennen vuotta 1921 luotu aineisto säilytetään ikuisesti myös analogisessa muodossa, mutta siitä eteenpäin, sitten kun aineisto on digitoitu, esimerkiksi massadigitoinnin kautta, sitä säilytetään puoli vuotta tämmöisessä säilytyksessä, jolla varmistetaan, että aineisto on käytettävissä ja on sen laatuista, että voidaan taata sen käyttö tulevaisuudessa, ja jos ei mitään ongelmia huomata, niin sitten tämä analoginen aineisto tuhoetaan ja sitten tieto löytyy digitaalisena.

Täällä on puhuttu paljon näistä käyttökustannuksista. Se, että materiaali on digitaalisesti käytettävissä, on varastoitu digitaalisesti, säästää valtion kustannuksia huomattavasti.

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

Näitten arkistojen vuokratulot, käyttökulut ovat huomattavat, ja näitä hyllykilometrejä pystytään tämän digitointiprosessin kautta vähentämään.

Niin kuin aiemmassa puheenvuorossa sanoin, niin kyllä tulevaisuudessa myös tämän tiedon käyttö tulee nousemaan aivan uudelle tasolle. Sieltä on nopeampi tehdä haku ja on nopeampi löytää aineistoja, joita ei tähän mennessä ole löydetty tai ei ole tiedetty olevan olemassakaan.

Tämä tietysti vaatii nyt tässä siirtymävaiheessa rahoitusta, ja siitä tietysti hallituksessa käydään keskusteluja.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Haatainen.

19.34 **Tuula Haatainen sd:** Arvoisa puhemies! Täällä salikeskustelussa on tuotu esille huoli siitä, miten esimerkiksi historian tutkijat pystyvät nyt sitten tässä tilanteessa, kun arkistolaitos on vähentämässä näitä toimipisteitä, tekemään sitä työtä niin, että se on mutkaton ja että nämä aineistot ovat helposti saavutettavissa. Historiantutkijat ovat tuoneet esille myös sitä, että se fyysinen aineisto on ihan eri asia käydä läpi, se kasa ja aineisto, kuin että digitaalisessa muodossa yrittää saada selvää siitä, mitä niissä aineistoissa se sisältö oikeasti on. Minusta tässä on nyt tämän analogisen ja tämän digitaalisen muodon välinen erilaisuus, joka puhuu siitä, että me tarvitaan myös näitä analogisia aineistoja ja niidenkin pitäisi olla helposti saavutettavissa, jotta historian tutkijat pystyvät tekemään tätä työtä perusteellisesti ja mahdollisimman mutkattomasti. Eli kyllä tämä huoli on ihan todellinen, ja nyt varmasti jatkossa pitäisi tätä keskustelua tutkijoiden kanssa käydä, niin että se, mikä on tavallaan se työkalu ja se maasto, jossa sitä tehdään, palvelee sitä tutkimusta, mikä on todella tärkeää meille kaikille.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski.

19.35 **Pia Lohikoski vas:** Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Vielä nostan yhden asian esille. Kun tein aiemmin keväällä tästä Kansallisarkiston tilanteesta kirjallisen kysymyksen, niin sain siihen vastauksen ministeri Talvitieiltä, ja hän kertoi tässä, että Kansallisarkiston aineistoja voisi kaukolainata yliopistojen kirjastoihin. Olen nyt saanut tutkijoilta ja kirjasto puolelta tähän liittyen viestejä, että tämä ei todellakaan paikkaa tätä nyt edessä olevaa arkistoverkoston toimipisteiden harventamista, sillä Kansallisarkistolla ei ole enää olemassa kaukolainasopimuksia yliopistokirjastojen kanssa. Tämän on Kansallisarkisto lakkauttanut viime syksynä ilmeisesti myös säästösyistä, ja näin ollen Kansallisarkiston ja ulkopuolisten laitosten, kuten yliopistokirjastojen, väliset kaukolainasopimukset ovat päättyneet. Tämä asia on tietysti myöskin otettava huomioon. Ei valitettavasti tämä ministerinkään käsitys ollut aivan ajan tasalla, että kuinka näitä aineistoja voisi sitten jatkossa hyödyntää, jos näitä arkistojen toimipisteitä vähennetään.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

19.37 **Oskari Valtola kok:** Arvoisa rouva puhemies! Vielä tästä digitoidusta materiaalista: Itse kun olen sitä nähnyt, niin se on kyllä erittäin hyvin luettavaa. Jokainen post it -lappu on samassa kohdassa kuin arkistomateriaalissa, ja tarvittaessa se on otettu pois ja katsottu alapuolella olevat tekstit. Kirkonkirjoista saadaan kaunokirjoitetusta tekstistä Exce-

Punkt i protokollet PR 47/2026 rd

liin valmiina kootut, millä fontilla tahansa kirjoitetut valmiit tekstit. Se on kyllä huomattavasti paljon helpommin tulkittavaa tietoa tämän digitoinnin myötä. Se ei ole siis pelkkä valokopio tai skannattu tieto, mikä sieltä saadaan.

Riksdagen avslutade den allmänna debatten och avbröt behandlingen av ärendet.